

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Siyer Yayınları: 469

Siyer Akademi: 43

Eser Adı

Hadis Anlam ve Yorum Metinleri

Yazar

Doç. Dr. Selahattin Aydemir

Yayın Yönetmeni

Muhammed Ali Alioğlu

Editör

Doç. Dr. Mahmut Demir

İç Tasarım

Mevlüt Sami Ertem

Kapak

Muhammed Onur Özçelikçi

Baskı

PLT Kağıt Matbaa Ajans Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

İstasyon Mah. 1440 Sok. No:11-C/68

Küçükçekmece / İstanbul | Tel.: 0552 339 51 34

Sertifika No: 73787

1. Baskı: Aralık 2024

ISBN: 978-625-95538-0-1

Nişancı Mah. Zekai Dede Sok. No:22 Eyüpsultan/İstanbul

Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 • **Wp Hattı:** (0546) 544 76 96

Sertifika No: 75458

www.siyerkitap.com | satis@siyeryayinlari.com

HADİS

Anlam ve Yorum

METİNLERİ

Selahattin Aydemir

Selahattin Aydemir

1977 yılında Eleşkirt'te dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Kayseri'nin Yahyalı ilçesinde tamamladı. 2000 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Milli Eğitim Bakanlığında öğretmenlik görevini sürdürürken 2017 yılında doktorasını tamamladı. Halen Kayseri Üniversitesi Develi İslami İlimler Fakültesi'nde görevine devam etmektedir. Hadis alanında kitap, kitap bölümleri, makale ve bildirileri bulunan yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

İçindekiler

Ön Söz	11
Giriş	13
Konu ve Kapsamı	13
Önemi ve Metodu	14
Organizasyon Şeması	16
Kaynaklar	17

1. İman

1.1. Cibril Hadisi: İnanç, İbadet ve Ahlâk	22
1.2. Hayânın, İmanı Kemale Erdirmesi	24
1.3. Cennete Yaklaştıracak Bir Amel: Sıla-i Rahim	26
1.4. Ateşten Kaçar Gibi Küfre Düşmekten Sakınma	28
1.5. Her Türlü Aşırılıktan Kaçınma, Orta Yolu Gözetme	30
1.6. Ya Hayır Konuş Ya Da Sus!	32
1.7. Kendine İste(me)diğini Başkasına Da İste(me)!	34
1.8. Allah'ım! Beni İslâm'ın Yolcusu Kıl!	36
1.9. Sevgiyi Artıracak Kestirme Yol: Selamlaşma	38
1.10. Mücadelenin Aşamaları: El, Dil ve Kalp	40
1.11. Allah'a İnan ve Dosdoğru Ol!	42
1.12. Başkaları Elimizden ve Dilimizden Emin mi?	44
1.13. Nankörlük, İman Sahibine Yakışmaz!	46
1.14. Öfke Halindeki İthamın Ağır Sonuçları	48
1.15. Müslüman Rüzgâra Göre Savrulmaz!	50
1.16. Bütün Kapıları Açan İmanın Ana Unsurları	52
1.17. İnsanın Akıbetini Belirleyen Öğeler: İman ve Amel	54
1.18. Amellerin Karşılığı: İyilik Kat Kat Kötülük Misli Misline	56
1.19. Acele Edelim, İyilikleri Ertelemeyelim!	58
1.20. Binanın; Temel, Kolon ve Çatı ile Bütünlüğü	60

2. İlim

2.1. Açıktan Gizliye, Malumdan Meçhule Ulaşma: Fıkıh	66
2.2. Âbidin Âlime İhtiyaç Duyması	68
2.3. Nebvî Mesajları Doğru Aktarmanın Önemi	70
2.4. İmrenilecek İki Haslet	72
2.5. Âlimlerin Hayatta İken Değerlerinin Bilinmesi.....	74
2.6. Hz. Peygamber Adına Konuşma Yetkisinin Olmaması.....	76
2.7. Resûlullah Döneminde Hadis Kitâbetinin İlk Örnekleri	78
2.8. Müminler İçin Şifa ve Rahmet Kaynağı: Kur'an.....	80
2.9. İlmî Seferlerin Cennet Yolculuğuna Katkısı	82
2.10. Rengi, Tadı, Aroması Hoş Meyveye Benzeme İmkânı	84
2.11. Rahmet ve Sükûnetin İndiği İlim Meclisleri	86
2.12. Toplumsal Çöküş Bir Kıyamettir!.....	88
2.13. Bitmez, Tükenmez Hazine: Faydalı İlim.....	90
2.14. Din Dili Yanında Farklı Lisanları Bilmenin Önemi.....	92
2.15. Hakka ve Hakikate Götüren İlimin Değeri	94
2.16. Rahmânî İlim, Hayat ve Hidayet Membaidır.....	96
2.17. Resûlullah Döneminde Medenî Cesaret: Kadın Sahâbîler	98
2.18. Âlimin İlmîni Gizlemesi Durumunda Hüsrana Uğraması	100
2.19. Dinî İlimlerin Hakkını Vermeme: Manevî Hüsrân.....	102
2.20. Ehliyet ve Liyakat, Özeleştiriden Başlar!.....	104

3. Tahâret

3.1. İmanın Bir Ögesi Olarak Abdest	110
3.2. Müslümanlığın Nişanesi: Abdest Azaları.....	112
3.3. Maddî, Manevî Kirlerden Arınmanın Anahtarı: Abdest	114
3.4. Dinî ve Sıhhat Açısından Abdestin Fazileti ve Önemi	116
3.5. Meşakkat Halinde Bile Abdesti Tam Almak	118
3.6. Abdeste Dair Kısmî Farklılıkların Kolaylık Olması	120
3.7. Abdestin Farzlarını İhmal Etmenin Sorumluluğu	122
3.8. Abdestin Âdâbı ve Erkânına Riayet Ehemmiyeti.....	124
3.9. Namazda Huşuyu Engelleyici Durumlardan Sakınma	126
3.10. Abdest Sonrası Zikir ve Dua	128

3.11. Gece Uyumadan Önce Okunacak Dua	130
3.12. Ağız ve Diş Temizliği İbadetin Bir Parçasıdır	132
3.13. Sünnete Uygun Gusül Abdesti Alma	134
3.14. Müslümanın Çevresine Hoş, Güzel Koku Bırakması	136
3.15. İbadette Kolaylık ve İmkân Sağlama: Teyemmüm	138
3.16. Özel Hallerde Kadınla Birlikteliğin Cezası	140
3.17. Kadının Özel Halinin Günlük Yaşama Mani Olmaması.....	142
3.18. Sünnete İtaat ve İttibanın Önemi: Hayırlı Durum.....	144
3.19. Yeryüzünün Secdegâh Kılınması ve Temiz Olması	146
3.20. Abdest Sonrası Nafile Namaz Kılmanın Ecri	148

4. Namaz

4.1. İman ile Küfrü Aşikâr Eden İbadet: Namaz	154
4.2. Kalbi Mescitlere Bağlı Olanlara Büyük Vaat.....	156
4.3. Cemaate Katılmama Durumu: Nifak Tehdidi	158
4.4. Aile ve Akrabalar Arasında Cemaatle Namaz Kılma.....	160
4.5. Ağır Hastalık Halinde Dikkat Çekilen İbadet: Namaz	162
4.6. Kulun Nafile Namazlara Olan İhtiyacı	164
4.7. Beş Vakit Namazın Mümini Tezkiyesi.....	166
4.8. İlk Safta Namaz Kılmak İçin Mücadele	168
4.9. Camiye Gitmek İçin Atılan Her Adımın Sevabı.....	170
4.10. Evleri Namaz İle Tezyin Etme.....	172
4.11. Birlik ve Beraberliğin Öncü İbadeti: Bayram Namazı	174
4.12. Allah'ın Kulunu Himayesine Aldığı Namaz: Sabah	176
4.13. Öğle Namazı Öncesi ve Sonrası Nafile Namaz Kılma	178
4.14. Aile ve Malı Kaybetmeye Eş Tutulan Namaz: İkindi.....	180
4.15. Akşam Namazı Sonrası İbadet Etmenin Fazileti.....	182
4.16. Günü ve Kelamı İbadetle Tamamlayan Namaz: Yatsı.....	184
4.17. Hayırlı, Faziletli ve Mübarek Gün: Cuma ve Namazı	186
4.18. Gecenin Her Vaktini Bereketlendiren Namaz: Vitir	188
4.19. Cenazeye Karşı Sorumluluklar: Namaz, Defin, Dua.....	190
4.20. Ramazan Gecelerini İhya Eden Namaz: Teravih	192

5. Oruç

5.1. Oruç İbadetinin Sevabını Allah'ın Bilmesi	198
5.2. Ayın Menziline, Hilalin Seyrini Hesaplatan İbadet: Oruç.....	200
5.3. Sahur, Müminin Oruç Tutma Gücünü Bereketlendirir.....	202
5.4. Ramazanın Cennet Amellerine İmkân Sağlaması	204
5.5. Açlık ve Susuzluk Hükmünde Olan Oruç	206
5.6. Allah'ın Oruçluya Lütufu: Unutarak Yeme ve İçme	208
5.7. Orucun, Müminin İrade ve Gücünü Disipline Etmesi	210
5.8. Oruçluya İftar Açtırmanın Fazileti.....	212
5.9. Bedenin, Ailenin Hakkı İçin Mutedil Nafile Oruç Tutma	214
5.10. Ramazanın Bereketi ve Müminin Cömertliği.....	216
5.11. Cennette Oruçluların Özel Kapısı: Reyyân	218
5.12. Allah'ı Gereği Gibi Takdir Etme Gecesi: Kadir	220
5.13. Duaların Kabul Edildiği Özel Geceye Mahsus Yakarış	222
5.14. Her Ayın Orta Günlerini Oruçlu Geçirmenin Fazileti	224
5.15. Orucun Şehveti Kesmesi ve Arzuları Kontrolü	226
5.16. Ramazan Ayının Bağışlanma İmkânı Sunması	228
5.17. Hicrî Takvimin İlk Ayı Muharrem'in Fazileti	230
5.18. Bütün Seneyi Oruçlu Geçirme: Şevval Orucu	232
5.19. Nafile Oruçta Karşılıklı Hoşgörü Örneği.....	234
5.20. Ramazan Ayı Umresinin Üstünlüğü	236

6. Zekât

6.1. Kanaatkârlığın En Büyük Zenginlik Olması.....	242
6.2. Cennete Girmeye Vesile Olacak İbadet: Zekât.....	244
6.3. Malın Hakkı Olan Zekâtı Verme Mükellefiyeti.....	246
6.4. Cömert ile Cimri Hakkında Eşsiz Teşbih	248
6.5. Evladın İhtiyaçlarını Temin Edenin Mükâfatı.....	250
6.6. Zekât Almaya Hakkı Olmayanlar.....	252
6.7. Cimrilik Yapanın Hazin Sonu.....	254
6.8. Utanma ve İffet Sahibi Fakiri Tespit Yükümlülüğü.....	256
6.9. Masrafsız Ürünlerin Yardımda Daha Fazla Kullanımı.....	258
6.10. Helal Kazançtan Sadaka Verene Allah'ın Nazarı	260

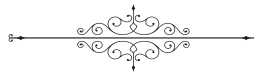
6.11. Ölçülü Mal Biriktiren Hakkında Benzetme	262
6.12. Zekât Alınırken Müminin Mağdur Edilmemesi	264
6.13. Bütün Müslümanları Arındıran İbadet: Fıtr Sadakası	266
6.14. Allah'ın Sadaka ile Müminin Yükünü Hafifletmesi	268
6.15. Sağlıklı ve Hırslı Zamanda Sadaka Verme	270
6.16. Aileye Karşı Sorumluluğu Yerine Getirme	272
6.17. Allah'ın Rızasına Kazanan İyi Niyetli Sadakalar	274
6.18. Kişi ile Ateş Arasında Bir Kalkan: Yarım Hurma	276
6.19. Zengine Gıpta Etme ve Tesbihatın Sadaka Olması	278
6.20. Allah'ın Hayırlı İşleri Fazlasıyla Ödüllendirmesi	280

7. Hac

7.1. Mutedil Bir İbadet: Hac	286
7.2. Mekke'ye Dair Özel Uygulamalar	288
7.3. En Faziletli Amellerden Biri Olarak Hac	290
7.4. Başkası Adına Hac Yapmanın Câiz Olduğu Şartlar	292
7.5. Allah'ın Kuluna İkramdaki Özel Günü: Arefe	294
7.6. Müminlerin Arefe Gününde Dualarda Buluşması	296
7.7. Hacda Yapılan İbadetlerin Kötülükleri Silmesi	298
7.8. Hacerülesved'in Fazileti ve Ona Duyulan Saygı	300
7.9. Zikir ve Dua Yeri: Safa ile Merve	302
7.10. Davetçinin Çağrısına En Güzel Cevap: Telbiye Duası	304
7.11. İhram Giyme Mekânlarını Tespitte Kullanılan Hadis	306
7.12. Hz. Peygamber'in Haccı ve Üç Hac Çeşidi	308
7.13. Ehl-i Kiblenin Önemi: Zahire Göre Hüküm Verme	310
7.14. Dinî Meseleleri Öğrenmede İtina: Haccın Sünnetleri	312
7.15. İhram Kıyafetinin Sadeliği	314
7.16. Kâbe'nin Kutsallığı, Fazileti ve Saygınlığı	316
7.17. Hacta Namazların Cem Edilmesi	318
7.18. Resûlullah'ın Ümmetine Maslahatı: Vakfe Yeri	320
7.19. Mekke Gibi Medine'nin Haremligi ve Fazileti	322
7.20. Yüksek Yerlerde Allah'ı Tazim Etmek	324

8. Dua – Zikir

8.1. Gönülden ve İnalararak Duada Bulunma	330
8.2. Duanın İcabeti Hususunda Sabırlı Olma	332
8.3. Resûlullah'ın Makbul Duasını Ümmetine Kullanması	334
8.4. İnsanlar Gaflet İndeeyken Yapılan Duanın Kabulü	336
8.5. Namazdan Sonra Yapılan Tesbihatın Üstünlüğü	338
8.6. Kelime-i Tehlilin Namazdan Sonra Müstehap Olması	340
8.7. Her Anı İbadet İçinde Geçirme Arzusu	342
8.8. Kadere Rıza Göstermeme: Menfî Temennide Bulunma	344
8.9. Salâtin Kullanıldığı Varlığa Bağlı Anlam Kazanması	346
8.10. Özlü ve Şümlü Dualar Yapma	348
8.11. Mal ve Evlat İçin Yapılan Duanın Caiz Olması	350
8.12. Kişinin Kendisine Bela Dilemekten Kaçınması	352
8.13. Nasıl Dua Yapılacağına Dair Güzel Örnekler	354
8.14. Güneşin Doğduğu En Hayırlı Gün: Cumada Dua	356
8.15. Cemaatin Huşu ve Samimiyetine Ortak Olma: Âmin	358
8.16. Dilde Hafif, Mizanda Ağır Zikir	360
8.17. Sonsuz Nimetlere Şükretme	362
8.18. Kötü ve Çirkinliklerden Arınma Duası	364
8.19. Üzüntü ve Musibet Gibi Anlarda Allah'a Yakarış	366
8.20. Her Şart, Zaman ve Mekânda Allah'ı Zikretme	368
Sonuç	371
Kaynakça	373
Konularına Göre Hadis İndeksi	379
Hadis Terimleri İndeksi	387
Râvi ve Musannif İndeksi	391

Ön Söz

“Kim Allah’a ve Resule itaat ederse işte onlar, Allah’ın kendilerine nimet verdiği peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle beraberdirler. Bunlar ne güzel arkadaşlardır.” (en-Nisâ 4/69)

Ezeli ve ebedi kudret ve ilim sahibi Allah’a yaraşan hamdü sena, Hz. Muhammed’in (sas) şanına yakışan salâtü selam her aşk ve özlem sahibi Müslümanın dilinde, gönlünde ve amelinde daima yeşerip, yetişip vücut bulur. Yine hiçbir ümmete nasip olmayacak bir şekilde Hz. Peygamber’in hikmetli söz ve fiillerini derin sevgiyle aktaran O’nun güzide ehl-i beyti ve ashabına da yoğun bir muhabbet beslenir.

Hz. Peygamber’e ait tasarrufların nesilden nesile nakledilmesinde öne çıkan sebepler arasında O’nun insanlığa örnekliği ve Müslümanlara *hidayet kaynağı* olması etkilidir. Zira Allah Resulü’nün evrensel mesajları anlaşılıp hayata tatbik edildiğinde, ümmetin gecesi dahi gündüzü gibi aydınlığa dönüşecektir. Bundan dolayı temel meselelerin hadisleri anlama ve yorumlamada halis bir niyetle hakikate ulaşma isteğinde olduğu anlaşılmaktadır. İyi niyet çerçevesinde farklı açıklamalar elbette bir zenginliktir. Bu bağlamda dinde temel kaynak olan hadislerin başta fıkıh olmak üzere diğer İslâmî ilimlerde önemli rol oynadığı bilinir. Bu yüzden dini metinlerin kimler tarafından nasıl şerh edildiği büyük önem arz eder.

Müslümanların başucu kaynaklarından olan hadisleri ana dilinden ve özgün eserlerden okumak ve anlamak önemli bir ayrıcalıktır. Arapçanın yabancı dil konumunda görülmesi onu telaffuz etmede ve idrak etmede bazen okuyucuyu tedirgin edebilmektedir. Hâlbuki Arapça kökenli pek çok kelime Türkçede kullanıldığı gibi günlük yaşamda da hayatımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Özellikle *din dilini* kullananların bu avantajlı duruma vakıf olduklarında hadis metnine aşinalıkları daha kolay olacaktır. Bu yüzden renkli Kur’an meali örnekleri göz önünde bulundurularak hadis metnlerinin tercümesinde renklerden yararlanılmıştır. Ancak Türkçeye geçmiş olan kelimelere renk verilmeyerek okuyucunun bu sözcükleri bildiği ve zihninde tutması gerektiği mesajı verilmiştir.

Hadis ilminin önemi ifade edilirken genellikle zihinlerde Allah Resulü’nün konumu öne çıkmakla birlikte bu yaklaşımın da ötesinde hadis tarihi, usulü ve şerhi de kapsayan bir muhtevası söz konusudur. *Hadis tarihi*; hıfz, kitâbet, tedvin, tasnif gibi

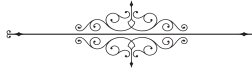
bu ilmin geçirdiği evreleri ve süreci ele alır. Bu bağlamda hem ülkemizde hem İslâm dünyasında hadisin doğuşu, gelişimi ve sistemleşmesine dair kıymetli çalışmalar kaleme alınmıştır. Yine *hadis usulü*; hadis ilminin başlangıç ve teknik bilgileri gibi öncelikle öğrenilmesi gereken bazı genel ve teorik kuralları tesis ederek senet ve metni daha iyi anlamaya katkı sunan prensipler bütünüdür. Bu alanda da çok değerli eserler telif edilmiştir. Bununla birlikte hadislerin daha iyi anlaşılması için yazılan çok önemli şerhlerden istifade edilerek orijinal, düzenli, tertipli ve içeriği tatmin edici kitapların eksikliği tespit edilmiştir. Bu yüzden, bu alanda hissedilen noksanlığı belli bir ölçüde gidermek için emek mahsulü bir inceleme ve araştırma yapılması uygun görülmüştür.

Günümüzde teknoloji, bilim, sanat gibi her alanda geliştirilen ürünler kullanıcının ihtiyaçlarına hitap etmesi yanında ilgi ve dikkatini çekecek boyutta da olması hedeflenir. Bu bilinçle belirlenen konularda seçilen hadislerin nasıl anlaşıldığına dair zengin içerik yansıtılırken her bir hadisle ilgili açıklamalar, okuyucuyu sıkmayacak ve yormayacak boyutta olmasına özen gösterilmiştir. Bu yüzden sayfa düzeni ve tertibinin görsel olarak göze hitap etmesine önem verilmiştir.

Temel hadis tarihi ve usulü bilgisine sahip olanların rivayetleri daha iyi anlayacağı ehline malumdur. Bu yüzden her hadisin sonunda bu ilmin önemli terim ve râvi/musannif bilgisi verilerek okuyucuya hem kendini geliştirme imkânı sunulmuş hem de tekrar yapma fırsatı sağlanmıştır. Bu bağlamda terimlerin tümdengelim yöntemi ve birbiriyle ilişkili olanların verilmesi düşünülmüş ancak ihtiyaç duyulduğunda okuyucunun ilgili terime ulaşma zorluğu dikkate alınarak alfabetik verilmiştir. Yine râvi bilgisi aktarılırken nakledilen hadisin râvisi olması düşünülmüş ama hem rivayetlerin konu içeriği dikkate alındığında hem de râvilerin tamamı için bu durum mümkün olmamıştır. Bu yüzden ilk üç bölümde önce sahâbenin fazileti, daha sonra rivayet ettikleri hadis sayısına göre bir sıralama yapılmıştır. Dördüncü bölümden sonra ise alfabetik yöntem takip edilmiştir.

Kitabın okuyucuya en iyi şart ve imkânlarla ulaşması için büyük fedakârlık yaparak emek sarf eden başta Siyer Yayın Yönetmeni M. Ali Alioğlu olmak üzere dizgiden tasarıma kadar her safhada katkı sağlayan Siyer Akademi ailesine özellikle teşekkürü bir borç bilirim. Yine değerli vakitlerini ayırarak görüş ve önerileriyle çalışmanın olgunlaşmasında katkı sağlayan Doç. Dr. Mahmut Demir hocama da müteşekkirim. Ayrıca desteklerini esirgemeyen ve anlayış gösteren eşime, çocuklarıma ve ebeveynime de şükranlarımı iletirim.

Doç. Dr. Selahattin Aydemir
Kayseri

Giriş

Konu ve Kapsamı

Hadis ilmi; *İslâm*'ı anlama, *Hz. Muhammed*'i (sas) tanıma ve *sahâbeyi* daha iyi kavrama gibi çok yönlü bir disiplindir. Zira Kur'an-ı Kerim'i açıklayan ve dinin merkezinde yer alan Hz. Peygamber'in veciz ifadeleri, muhaddislerin büyük özverileri sayesinde en sahih ve güvenilir şekilde günümüze kadar ulaşmıştır. Allah Resulü, ayetlerin ışığında ve *cevâmiu'l-kelim* özelliğiyle nebevî mesajlarını muhataplarına aktarmış, ümmetine *üsve-i hasene* (en güzel örnek) olacak bir yaşam sunmuştur. Onun bu örnekliği ve mesajları, ancak hadisler aracılığıyla en sağlam şekilde anlaşılabilir. Aynı şekilde sahâbenin fedakârlıklarını ve Müslümanlar için kıyamete kadar birer rehber oluşunu anlamak da ancak rivayetlere hâkim olmakla mümkün olacaktır.

Hadis ilmi, yoğunlaştığı ana mevzular esas alındığında genellikle *rivâyetü'l-hadîs* ve *dirâyetü'l-hadîs* olmak üzere ikili bir tasnife tabi tutulmuştur. Rivâyetü'l-hadîs ilminin amacı doğrultusunda hicrî birinci asırda hem hıfz hem kitâbet yoluyla rivayetler nakledilmiştir. Hicrî birinci asrın sonlarından itibaren tedvîn başlatılmış akabinde de tasnif süreçleri işletilerek önemli oranda kemale erdirilmiştir. Dirâyetü'l-hadîs ilminde ise anlamaya yönelik ilk nüveleri Hz. Peygamber döneminde atılmış, sahâbe devrinde ise büyük bir başarıyla tatbik edilmiştir. Rivayetin râvi yönü tâbiin zamanında kısmen incelemeye tabi tutulmuş, zaman içinde rivayetlerin çeşitleri ve râvilerin şartları araştırılmıştır. Hadisleri daha canlı kılan yorumlama kısmı ise on dört asır boyunca dinamik bir şekilde sürdürülmüştür. Araştırmada daha çok bu yöne yoğunlaşmış ve yansıtılmaya çalışılmıştır.

Hadis bilgisine olan vukufiyet arttıkça, *bid'at* ve hurafelerden uzak durma da o ölçüde kolaylaşacaktır. Nitekim hadislerden çıkarılan sünnetin, genellikle bid'atin zıttı olarak kullanılmasının da bu duruma işaret ettiği görülmektedir. *İslâm*'ın saf ve yalın halini kavrayabilmek yani zamanla dine karışmış farklı uygulamalardan arınabilmek için sahih hadislerin tespit edilmesi ve bu rivayetlerin nasıl anlaşılması gerektiğinin bilinmesi büyük bir önem taşımaktadır.

İnsan, bireysel bir yönü olmakla birlikte esasen *sosyal* bir varlıktır. Toplumsal hayata yön veren en önemli unsurlardan biri ise dindir. *İslâm* dininin özgün kaynaklarından biri olan sünnet, bu bağlamda büyük bir öneme sahiptir. Hadislerin zaman içinde nasıl anlaşıldığı ve yorumlandığını öğrenmek, aynı zamanda önemli bir tarihî süreci kavramaya da katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, hadis yorumcularının (şârihlerin) özellikle mezhebî aidiyetlerini bilmek önemlidir. Bu çerçevede, kaynaklar bölümünde öne çıkan bazı âlimlerin hangi mezhebe mensup olduklarına da işaret edilecektir.

Bu çalışmada seçme hadisler daha çok iman ve ibadet konuları arasında seçilmiştir. Konu belirleme ve sıralama açısından Buhârî'nin *el-Câmiu's-sahîh*'i daha çok esas alındığından *İmân*, imanının hakikate ve kemale ermesi için gerekli olan *İlm* konularıyla başlanmıştır. *Tahâretten* sonra da İslâm'ın beş şartı olan *Namaz*, *Oruç*, *Zekât* ve *Hacca* dair hadislerden seçki yapılmıştır. Bu konuların ağır basan yönü, fiili (hâl) bir durum arz ederken Müslüman için mütemmim cüz konumunda bulunan *Dua* ve *Zikir* (kâl) hadisleriyle araştırma nihayete erdirilecektir.

İlgili konulara dair hadisler araştırılırken *Sahîhayn*, *Kütüb-i Sitte* ve *Kütüb-i Tis'a* şeklinde bir genişleme dikkate alınmıştır. Yani mevzu ile ilgili rivayet taraması yapılırken seçilen hadislerin zayıf olmaması için konuya dair hadislerden birinin Şeyhayn'ın *Sahîh*lerinde olmasına azami dikkat edilmiştir. Bu eserlerde yer almayan rivayetlerin ise sıhhat durumunun en az hasen olma şartı gözetilmiştir. Bu yüzden ilgili konulara dair bazı hadislerin zayıflığı veya kaynağı itibarıyla tartışılmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Bir konuya dair *yirmi hadis* seçimi yapılırken farklı meseleleri ele almasına önem verilmiştir. Böylece çeşitli konuları ele alma imkânı yakalanacağı gibi mümkün olduğu kadar tekrardan da kaçınılmıştır. Yine bazen hadislerin anlaşılmasında değişik yaklaşımların olabileceğini göstermek için şârihlerin yorumları sıralanmış, bir tercih yapılarak doğru veya yanlış şeklinde bir değerlendirme yapılmamıştır.

Çalışmada daha çok metne ağırlık verilmekle birlikte hadis usulü de ihmal edilme-yerek her rivayetten sonra hadis ilmi ve usulüne dair bir terim ile râvi veya musannif sahibiyle ilgili bilgi özet ve kısa bir şekilde verilmiştir.

Önemi ve Metodu

İslâm medeniyeti, büyük bir kültürel miras bıraktığı gibi ilerleyen dönemlerde daha önemli *uygarlıkların* oluşumuna da zemin hazırlamıştır. Müslümanlar, bu çok yönlü zenginliklere ulaşmada ilim ve irfanın etkisini her aşamada derinden hissetmişlerdir. Bu bilgi ve marifet yolculuğunda en büyük katkılardan biri şüphesiz hadis külliyyatıdır. Hadislerin gelişim ve ilerlemeye olan bu önemli etkisinin yanı sıra, bazen Müslümanların geri kalmışlığında bazı rivayetlerin tesiri olduğu yönünde görüşler de dile getirilmiştir. Bu tür zıt yaklaşımlar, hadislerin doğru anlaşılması ve yorumlanmasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, belirlenen konular içinde yer alan hadislerin nasıl değerlendirildiği, farklı boyutlarıyla ele alınmaya çalışılacaktır.

Çalışmada öğrenci veya okuyucu dikkate alınarak ilgili hadisler hakkında teferruata girmeden öne çıkan bilgiler verilecektir. Böylece her hadisin açıklanmasında *iki sayfayı geçmeme* esas alınacaktır.

Arapça metinlerde az kullanılan veya bilinen *kelimeler renkli* verilip Türkçesi de aynı renkle tercüme edilmiştir. Anlamı bilinmediği düşünülen ama farklı bir şekilde

Türkçeye geçmiş olan Arapça sözcüklere aşinalık için tercümede *Türkçe kullanımları* verilerek Arapçaya yatkınlığın artırılması hedeflenmiştir.

Hadis mesajlarının yanı sıra hadis usulünde önemli *terimler* ve öne çıkan *râviler* hakkında kısa notlar verilmiştir. Terimleri bulmakta kolaylık sağlamak için alfabetik sıralamaya dikkat edilmiş olup DİA'daki tarifler göz önüne alınarak daha kısa tarifler yapılmıştır. Râviler ise aşere-i mübeşşereden sonra 1000 (müksirün), 500 ve 100'den (mukillün) fazla rivayeti bulunan sahâbeye göre sıralanmıştır (İlk üç bölümde). Daha sonra önemli râvileri kolay bulmak için alfabetik sıralama dikkate alınmıştır.

İslâmî ilimlerle meşgul olanların belli oranda *hadis ezberinin* olması beklendiğinden ilgili konularda bilinen, meşhur ve yaygın rivayetler tercih edilmiştir. Aşına olunan hadislerin olması hem metnin hem anlamın hem de açıklamasının daha kolay anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

İlgili konu başlığı altında nebevî mesajların farklı akademik hedefi olanları kapsamak ve rivayetlerdeki farklı boyutları aktarmak için hadisin temel kaynaklarının tamamına ulaşma adına şamile gibi dijital programlardan *tarama* yapılmıştır. Ayrıca *Riyâzü's-sâlihîn* gibi halka yönelik yazılan bazı kitapların içeriğinden de istifade edilerek belirlenen konularda hadisler arasında seçkiler yapılmıştır.

Akademik yönü olan çalışmalarda yazım birliğinin olması önemlidir. Yine Arapça terim ve isimlerin yazılışlarında noktalama işaretleri için ortak kullanım önem arz etmektedir. Bu yüzden çalışmada kişi, terim ve kitap isimlerinin yazılışında bütünlük sağlamak için *Diyanet İslâm Ansiklopedisi* esas alınmıştır.

Akademik çalışmanın diğerlerinden ayırt edici özelliklerinden biri de *kronoloji* olduğundan buna riayet edilmiştir. Yine ulema isimlerinin ilk geçtiği yerde hicrî ve miladî vefat tarihleri de verilmiştir.

Hadisler senet ve metin olmak üzere ikili yapıdan oluşmaktadır. Okuyucunun senet ile metni net ayırabilmesi için *senet kısmı normal metin kısmı ise bold* olarak verilmiştir. İlgili hadisin devamında rivayetin en az iki ana kaynağı verilmiştir. Metnin hangisine ait olduğunu ayırt etmek için hadisin lafızları hangi kitaptan alınmış ise o eser koyu/bold olarak verilmiştir. Ayrıca her paragrafta öne çıkan terim veya bilgi italik olarak verilmiştir.

Dinî bir konu veya meseleye dair hadisleri değerlendirmede *farklı yorumlar* söz konusu olabilir. Özellikle mezheplerin çeşitli anlayışlarına bağlı olarak bazen birbiriy-le tearuz ya da tenakuz içeren yaklaşımlar vardır. Okuyucu tarafından bu zenginliğin görülmesi için şerhlerde görülen bu ifadeler olduğu gibi yansıtılmıştır.

Her iki sayfada hadis, mana, şerh, terim ve râviye yer verileceği için sayfada tasarruf etme adına bir paragrafta geçen ayet(ler) ve hadis(ler) bazen tek dipnotta verilmiştir. Bu durumda karışıklığa mahal vermemek adına ayet ve hadisler paragraftaki sıralamaya uygun bir şekilde verilmiştir.

Kaynaklar

Hadislerin tespiti ve seçimi genel olarak Buhârî ve Müslim'in *Sahihleri*; İbn Mâce, Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünenleri* ile İmam Mâlik'in *Muvattâ'*ı, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'i* ve Dârimî'nin *Sünen'i* yani *Kütüb-i Tis'a*'dan seçilmiştir.

Kütüb-i Tis'a'dan seçilen hadisler, İslâm ilim geleneğinde hem rivayet hem de dirayet açısından zengin bir mirasın oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu hadislerin, farklı dönemlerde ve mezhepler çerçevesinde yapılan yorumları, İslâm hukukunun (fıkhn) ve diğer ilimlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hadis külliyatının temel kaynak olması, yalnızca rivayetlerin tespitiyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda bu rivayetlerin, mezhep imamı ve diğer âlimler tarafından nasıl yorumlandığı da büyük bir öneme sahip olmuştur. Hadis ve fıkhn arasındaki bu güçlü bağ, dinî metinlerin doğru anlaşılmasında mezhepsel yaklaşımların yerini ve etkisini daha net bir şekilde ortaya koymaktadır.

İslâm dininin anlaşılmasına büyük bir katkı sağlayan unsurlardan biri de fikhî yaklaşımlardır. Hadislerin rivayet edilmesinin yanı sıra, bu hadisleri yorumlayanlar arasında mezhep imamlarının yer alması, bu ilişkinin önemini artırmaktadır. Özellikle İmam Mâlik'in *Muvattâ'* ve Ahmed b. Hanbel'in *Müsned* gibi eserler yazarak hadis ilmine büyük hizmetlerde bulunmuş, aynı zamanda fikhî yaklaşımlarını genellikle rivayet ettikleri hadislere dayandırarak şekillendirmişlerdir. Bu eserleri şerh eden âlimler ise genellikle kendi mezheplerine mensup oldukları için, mezhepsel görüşlerin bu yorumlarda etkili olduğu görülmektedir. Örneğin, ehl-i hadisin önemli temsilcilerinin çoğunun Şâfiî mezhebine mensup olması, bu mezhepten önemli şârihlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Öte yandan ehl-i reyin öne çıkan temsilcilerinin genellikle Hanefî mezhebine bağlı oldukları bilinmektedir. Bu durum, ilgili âlimlerin yorumlarının, mezheplerinin görüşleriyle uyumlu olarak kabul edilmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte, bu âlimlerin hadisleri sadece mezhep perspektifiyle yorumlamadıklarının da göz önünde bulundurulması gerekir. Mezhep aidiyetinin farkında olarak, hadis yorumlarını daha doğru ve objektif bir şekilde değerlendirmek mümkündür.

Çalışmada eserlerine başvurularak istifade edilen Hanefî mezhebine mensup olan bazı âlim ve eserleri şunlardır: Tahâvî'nin (ö. 321/933) *Şerhu Me'âni'l-âsâr*, İbn Melek'in (ö. 821/1418'den sonra) *Şerhu Mesâbihi's-sünne*, Bedrüddîn el-Aynî'nin (ö. 855/1451) *Umdetü'l-kârî* ve *Şerhu Sünen-i Ebi Dâvûd*, Ali el-Kârî'nin (ö. 1014/1605) *Mirkâtü'l-mefâtih*, Tehânevî'nin (ö. 1158/1745'ten sonra) *Keşşâfü Istilâhât...*

Mâlikî mezhebine mensup olan bazı şârihler ve eserleri şunlardır: İbn Abdülber'in (ö. 463/1071) *Temhîd* ve *İstizkâr*, Bâcî'nin (ö. 474/1081) *el-Müntekâ şerhi'l-Muvatta*, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin (ö. 543/1148) *el-Kabes fi şerhi Muvatta* ve *Mesâlik fi şerhi Muvatta'i Mâlik*, Kâdî İyâz'ın (ö. 544/1149) *İkmâlü'l-Mu'lim*, Kurtubî'nin (ö. 656/1258) *el-Müfhim*, Zürkânî'nin (ö. 1099/1688) *Şerhu'z-Zürkânî...*

Şâfiî mezhebine mensup olduğu bilinen bazı âlimler ve kitapları şunlardır: Mâverî'nin (ö. 450/1058) *el-Hâvi'l-kebir*, Nevevî'nin (ö. 676/1277) *el-Minhâc*, Takıyyüddîn es-Sübkî'nin (ö. 756/1355) *Fetâva's-Sübkî*, İbn Kesîr'in (ö. 774/1373) *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-'azîm*, İbnü'l-Mülakkın'ın (ö. 804/1401) *et-Tavzîh*, Şemsüddîn Birmâvî'nin (ö. 831/1428) *el-Lâmi'u's-sabih*, İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Fethu'l-bârî*, Münâvî'nin (ö. 1031/1622) *Feyzü'l-kadîr* ve *et-Teyisr bi-şerhi'l-Câmi'u'l-usûl*...

Hanbelî mezhebine mensubiyeti bilinen bazı şârihler ve eserleri de şunlardır: İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 597/1201) *Keşfü'l-müşkil*, Necmeddin et-Tûfî'nin (ö. 716/1316) *Şerhu'l-Erba'in*, İbn Receb'in (ö. 795/1393) *Câmi'u'l-ulûm*...

Ayrıca Muhammed b. İbrâhim Kelâbâzî'nin (ö. 380/990) *Bahrü'l-fevâ'id*, Hat-tâbî'nin (ö. 388/998) *A'lâmü'l-hadîs* ve *Me'âlimü's-sünen*, İbn Battâl'ın (ö. 449/1057) *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, İbn Hübeyre'nin (ö. 560/1165) *el-İfsâh 'an me'âni's-sihâh*, İbn Dakîkul'id'in (ö. 702/1302) *Şerhu'l-Erba'ine hadîsen*, Şemseddin Kirmânî'nin (ö. 786/1384) *el-Kevâkibü'd-derârî*, Kastallânî'nin (ö. 923/1517) *İrşâdü's-sârî*, Muhammed Abdürraûf Münâvî'nin (ö. 1031/1622) *Feyzü'l-kadîr*, Sindî'nin (ö. 1138/1726) *Kifâyetü'l-hâce fi şerhi İbn Mâce*, Emîr es-San'ânî'nin (ö. 1182/1768) *et-Tenvîr* ve *Sübülü's-selâm*, Azîmâbâdî'nin (1857-1911) *'Avnü'l-ma'bûd*, Mübârekpûrî'nin (1865-1935) *Tuhfetü'l-ahvezi*, Muhammed Tâhir İbn Âşûr'un (1879-1973) *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Abdülazîz b. Bâz'ın (1912-1999) *el-İfhâm*, Muhammed b. Sâlih Useymîn'in (1929-2001) *Fethu zi'l-celâli ve'l-ikrâm bi-şerhi Bulûgi'l-merâm* ve *Şerhu Riyâzi's-sâlihîn* adlı eserlerine de sıkça başvurulmuştur.

